

Vår västnyländska Saga

Lokalt utvecklingsprogram för Västnyland

**Slutrapport för programperioden
2000-2006**

Pomoväst rf

	sid nr
Innehållsförteckning	2
Inledning	3
Verksamhetsområde	
1. Aktionsgruppens verksamhet under programperioden 2000-2006	
• Styrelsen	
○ Styrelsens sammansättning	
○ Styrelsens arbetsätt	
○ Styrelsemöten	4
• Pomovästs personal	
• Pomovästs kontor	
• Föreningsmöten	5
• Utveckling av medlemskåren	
• Information, utbildning, aktivering	
• Föreningens egna projekt	6
• Självutvärdering	8
2. Projektverksamhetens centrala innehåll	
• Finansierade projekt, innehåll och tyngdpunkt	
• Kriterier för hur projekten valts, vilka projekt har fått förtur	9
• Exempel på bra projekt	10
3. Förverkligande av det egna programmet, analys av kvalitativa och kvantitativa mål	12
• Programmet som helhet	
• Kvalitativa mål och resultat	13
• A-1 Landskapet – naturen, byggnaderna och miljöerna	15
• B-1 Vår västnyländska Saga – vår historia på fat	16
• B-2 Skolan och ungdomsföreningarna – resurser för ett levande lokalsamhälle	17
• B-3 Bygga bo i byn – vårt "Flytta till landet"-projekt	18
• B-4 Kompetenslyftet	19
• C-1 Ungt företagande i Västnyland	
• C-2 Nya produkter på västnyländska	20
• Samarbete mellan landsbygdsområden	21
• Problem och lösningar på dem	
• Utvecklingsstrategin och Leader-principerna	22
4. Pomovästs betydelse som utvecklare i regionen	23
5. Förverkligande av Leader-principerna	25
• Innovativitet	
• Lokal förankring	
• Nätverksbildande, ökande av samarbetspartners	
• Överförbarhet	26
• Jämlikhet	27
• Hållbar utveckling	
6. Analys av aktionsgruppsarbetet i Finland och förverkligandet av de regionala landsbygdsprogrammen under programperioden 2000-2006 samt feedback till centralförvaltningen och aktionsgruppernas nätverksenhet	28

Inledning

Pomoväst rf är en lokal aktionsgrupp som grundades år 1997 och som förverkligade det lokala (POMO) utvecklingsprogrammet "På Spåret" under åren 1997-99. Under åren 2000-2006 har Pomoväst förverkligat utvecklingsprogrammet "Vår västnyländska Saga" och denna rapport redogör för hur detta program har genomförts och hur målen har nåtts.

Verksamhetsområde

Föreningens verksamhetsområde omfattar sju kommuner i Västnyland. Dessa är Hangö, Ekenäs (förutom Bromarf), Karis, Pojo, Ingå, Sjundeå och Kyrkslätt (förutom centrumområdet). Antalet invånare på verksamhetsområdet var vid programperiodens början drygt 65 000, vid periodens slut cirka 70 000.

1. Aktionsgruppens verksamhet under programperioden 2000 - 2006

Styrelsen

Styrelsens sammansättning

Pomovästs styrelse består av ordförande, 10 ordinarie medlemmar samt 10 suppleanter. Styrelsen har valts i enlighet med trebasprincipen så att en tredjedel representerar den offentliga sektorn, en tredjedel föreningar och organisationer samt en tredjedel vanliga landsbygdsinvånare. Styrelsemedlemmarna har kommit från alla kommuner inom Pomovästs verksamhetsområde och de har även representerat olika branscher. Detta för att få ett så mångsidigt kunnande som möjligt i styrelsearbetet. Under åren 2000-2006 har sammanlagt 46 olika personer varit medlem eller suppleant i Pomovästs styrelse (19 kvinnor, 27 män, 2 personer under 30 år). Av dessa har Gustaf Åberg fungerat som ordförande under hela perioden, därtill finns det sex personer som varit med i styrelsen som ordinarie medlem eller suppleant under hela perioden. För att undvika, att samma personer väljs till styrelsen år efter år, gjordes en stadgeändring som godkändes av Patent- och registerstyrelsen våren 2007. Enligt föreningens nya stadgar väljs styrelsemedlemmar och suppleanter för två kalenderår i taget och omval är möjligt bara en gång, dvs. styrelsens ordförande och övriga medlemmars och suppleanters avbrottslösa mandattid kan vara högst fyra år i följd.

Styrelsens arbetsätt

Under programperioden har styrelsen också arbetat i mindre grupper. Under programperioden har styrelsen varit indelad i olika temagrupper, som gått igenom projekt och ansökningar före de behandlats i styrelsen. Antalet temagrupper har varierat från tre grupper i början av perioden till endast en arbetsgrupp i slutet av perioden. Därtill har mindre arbetsgrupper tillsatts vid behov för att fundera på Pomovästs egen utveckling. Nämnas kan en grupp som jobbat med utvecklingen av föreningens organisation och information samt en annan grupp som funderat på utvärderingsfrågor och utvecklat material för detta. Pomoväst har jobbat enligt ett system som gått ut på att den sökande har kunnat lämna in en kort beskrivning av sin projektidé. Idén har sedan behandlats av ovan nämnda temagrupper, som i många fall även träffat den sökande och tillsammans diskuterat projektidén och hur den kan utvecklas. Därefter har idén behandlats av styrelsen som endera gett "grönt ljus" för fortsatt planering, kanske ställt upp vissa villkor som bör uppfyllas eller som konstaterat att idén inte passar inom ramen för Pomovästs program. Efter detta har den sökande gjort upp en ordentlig projektplan, fyllt i blanketter och skaffat alla bilagor och ansökan har behandlats på nytt av styrelsen, som först i detta skede gett sitt utlåtande till TE-centralen. Detta kan kanske ses som en onödigt lång process, men det har underlättat arbetet, i all synnerhet för de sökande, som inte gjort något onödigt arbete i de fall att deras idé inte godkännts. Naturligtvis har man haft rätt att lämna in en ansökan direkt, men det har i praktiken ofta visat sig att dessa ansökningar sällan varit i

finansieringsdugligt skick genast utan ansökan har i alla fall behandlats ett flertal gånger. Under ansökningsprocessens gång har den sökande fått rådgivning och feedback av Pomovästs projektrådgivare, som hållit koll på laglighetsfrågor o.dyl. samt sett till att alla behövliga handlingar lämnats in.

Styrelsemöten

Styrelsen har sammanträtt ungefär en gång per månad, antalet möten per år har varierat mellan 8 och 13. Antalet närvarande styrelsemedlemmar på mötena har varierat mellan 6 och 15, i medeltal har 9 ledamöter deltagit i mötena. Även ersättarna har rätt att delta i alla möten. Inga mötesarvoden har betalats ut, däremot har km-ersättning erlagts för resorna.

Styrelsemedlemmarna har även fungerat som kontaktpersoner i projekten samt som Pomovästs representant i projektens styrgrupper.

Pomovästs personal

Från det att programperioden inleddes i april 2001 har Gunilla Wasström varit anställd som verksamhetsledare. Hon har skött Leader+-programmets administration och koordinering, därtill har hon jobbat inom ramen för föreningens egna projekt. Pomoväst har köpt tjänster från Kyrkslättnejdens Ungdomsförbund (KNUF) för ett lokalt ombud i verksamhetsområdets östra delar. KNUF:s verksamhetsledare Lotta Lindström har fungerat som Pomovästs lokala ombud/projektrådgivare och med framgång tagit hand om de projekt som funnits i Kyrkslätt med omnejd. Hon har dessutom fungerat som sekreterare i styrelsens temagrupper samt vid behov jobbat inom föreningens övriga egna projekt. Samarbetsprojektet "Lokalt utvecklingskontor i Västnyland" (LUK) med Svenska studiecentralen genomfördes till största delen under tiden mars 2002 – juni 2003. Projektets mål var bl.a. att bygga ut nätverket av ombud i regionen. Anki Sirén anställdes som projektledare och redan före sommaren 2002 kunde de första ombuden inleda sitt arbete. Genom LUK-projektet hade Pomoväst möjlighet att förstärka sin egen organisation och försök med projektrådgivning i alla kommuner på verksamhetsområdet gjordes. Det visade sig dock att det var så gott som omöjligt att hitta någon som var beredd att ställa upp som aktivator/projektrådgivare med lön för cirka en dag/vecka i varje kommun. Inte heller rönnte försöket med att ha en ambulerande rådgivare, som fanns på plats i de olika kommunerna en dag per vecka, någon större framgång.

Projektet köpte tjänster av Pojo svenska Marthaförening, som anställde Pia Isojärvi för att fungera som projektrådgivare i Pojo med omnejd. I Sjundeå köptes motsvarande tjänster av föreningen Natur- och kulturupplevelser rf och där fungerade Susse Ekström som rådgivare. Då detta projekt tog slut anställde Pomoväst Pia Isojärvi som projektrådgivare/projektledare för föreningens egna projekt. Även arrangemanget med köptjänster från Natur- och kulturupplevelser fortsatte en tid efter projektets slut.

Hösten 2004 anställde Pomoväst Nancy Kaunisranta som projektsekreterare för att i första hand ta hand om betalningsansökningar. Sanne Wikström, som jobbade som byaombud för Västnylands Byar, hade också sitt kontor i anslutning till Pomoväst. Samarbetet löpte så bra att även hon anställdes i olika uppgifter inom ramen för föreningens egna projekt. Då hon slutade sommaren 2006 anställdes Niklas Andersson fr.o.m. hösten för att jobba vidare med bl.a. Pomovästs internationella samarbete.

Alla anställda har jobbat inom något av föreningens egna projekt vid sidan av sina administrativa uppgifter. Fr.o.m. år 2006 har personalen jobbat deltid, för att på så sätt kunna hålla kontoret igång till dess att den nya programperioden började och för att kunna erbjuda service för lokalbefolkningen och alla de projektaktörer som behövde hjälp med planering, ansökningar, rapporter osv.

Pomovästs kontor

Föreningens kontor fanns till en början på Kråkholmen i Ekenäs. I samma hus fanns landsbygdsssekreteraren och nyföretagarcentralen som båda har ett verksamhetsfält som sträcker sig över flera kommuner. I huset fanns också det regionala turismbolaget. Samarbetet mellan Pomoväst och de övriga organisationerna var

naturligt och löpte bra, men tyvärr blev utrymmena för små och föreningen beslöt flytta sitt kontor till Formis-fastigheten i Ekenäs. Den regionala byasammanslutningen Västnylands Byar hade också då sitt kontor i anslutning till Pomovästs kontor och samarbetet fungerade mycket bra. Hösten 2004 flyttades alltså kontoret till Formis-husets tredje våning, hösten 2007 skedde en ny flyttning, denna gång endast en våning ner i samma fastighet. Utrymmena är ljusa och luftiga, centralt belägna i Ekenäs och således lättillgängliga. Kontoret är så stort att styrelsemöten och övriga mindre möten kan hållas där.

Föreningsmöten

Enligt föreningens stadgar har ett föreningsmöte hållits per år. Möten har hållits på olika platser i regionen och antalet medlemmar som deltagit har varierat mellan 16 och 25 personer. År 2007 trädde Pomovästs nya stadgar i kraft och efter det har föreningen hållit ett vår- och ett höstmöte per år.

Utveckling av medlemskåren

I början av år 2000 hade Pomoväst 84 medlemmar, i slutet av år 2007 var medlemsantalet 85. Av dessa var 7 kommuner, 28 representerade företag eller föreningar och 50 var enskilda landsbygdsinvånare. Under programperioden har sammanlagt 68 nya medlemmar kommit med i föreningens verksamhet medan 67 har avgått, de flesta av dessa har strukits ur medlemsregistret pga obetalda medlemsavgifter. Så trots att medlemsantalet inte ökat, har ändå medlemskåren förnyats under årens lopp. Medlemsavgiften är 20 euro per år och de, som trots påminnelse lämnat sin avgift obetald i två år, har strukits ur registret.

Information, utbildning, aktivering

Information om Leader+-verksamheten har givits på många olika sätt. Dels har projektaktörerna tagit **direkt kontakt** till projektrådgivaren eller de lokala ombuden och av dessa fått information och svar på sina frågor. Under programperioden har Pomovästs **hemsidor** utvecklats och uppdaterats regelbundet.

Informationstillfällen har hållits, både i egen regi samt i samarbete med TE-centralen. Ett flertal **seminarier** har ordnats, nämnas kan t.ex. ett seminarium kombinerat med studiebesök till Åland för nyckelpersoner inom turismen i Västnyland där ett 20-tal personer deltog. Som ett resultat av det seminariet ordnades ett stort turistseminarium hösten 2002 i Västnyland med 70 deltagare. Efter detta har Pomoväst varje år arrangerat ett turismseminarium i regionen. Därtill kommer andra seminarier för specifika målgrupper såsom kulturbranschen, småföretagare osv. Ett flertal seminarier har också ordnats för Pomovästs egen styrelse och personal. Därtill kan nämnas **gemensamma träffar** och seminarier för de tvåspråkiga aktionsgrupperna i Finland.

En stor del av informationsverksamheten har också skett genom att personalen **deltagit i andra förenings- eller organisationers möten** och seminarier och där informerat om Leader-verksamheten.

Informationskvällar kring speciella teman har också ordnats. Nämnas kan t.ex. information gällande byggnadsprojekt, kulturprojekt, byaprojekt osv. Personalen har också **besökt olika läroinrättningar** i regionen och där informerat om Leader-verksamheten. Genom föreningens eget media-projekt gjordes bl.a. en **film** som presenterar ett flertal olika Leader-projekt i Västnyland. Pomoväst har också tagit emot **besök av olika grupper**, t.ex. ett flertal vuxenstuderande-grupper från Karis Kurscenter. Föreningen har deltagit i flera lokala **mässor** som ordnats samt i Högskoledagen i Yrkeshögskolan Sydväst. En **kurs i projektarbete**, på både svenska och finska, ordnades i egen regi på två olika platser i regionen i början av programperioden och hösten 2007 ordnades en motsvarande kurs i samarbete med MBI i Ekenäs.

Hanke@lande-tidningen, som presenterade de lokala aktionsgruppernas verksamhet samt olika projekt, gavs ut tillsammans med de övriga nyländska aktionsgrupperna, därtill gjordes ett **eget infoblad**. Dessa delades ut till alla hushåll inom verksamhetsområdet. **Informationsmaterial** om Pomovästs egen verksamhet har gjorts i form av en kort version av programmet, ansökningsdirektiv, föreläsningmaterial, info-brev till medlemmar, en 10-års jubileumsskrift, ett kulturprogram osv. . Allt material har gjorts på både svenska och finska. Därtill kommer information **via tidningsartiklar, radiointervjuer, TV-inslag, medverkan på föreningsträffar**, möten med kommundirektörerna, infotillfällen om betalningsansökningar, träffar för projektledare, diskussionstillfällen om lägerskoleprojekt, projektens tillställningar, inspirationsdag för

föreningar mm. Pomoväst har också haft ett bra samarbete med Svenska studiecentralen, bl.a. genom **Metodboxen**, ett allfinlandssvenskt projekt genom vilket en utbildning av handledare i lokal utveckling genomfördes.

Pomoväst har även haft **besök av många grupper** från Finland och från andra länder, såsom Sverige, Danmark, Estland, Litauen och Rumänien. Gästerna har bestått av kommunala beslutsfattare från t.ex. Houtskärs kommun samt från Sverige och Danmark, LAG-medlemmar och företagare från Nedre Dalälven, grupper som planerat ansöka om Leader-finansiering och bya-aktivister från de baltiska länderna osv. Information om Leader-verksamheten har även givits vid t.ex. ett Eurohouse-möte med deltagare från Finland, Sverige och Estland, vid Nylands svenska Lantbrukssällskaps möte med danska gäster, för Nylands Förbunds arbetsgrupp för Mål2-programmet osv.

Personalen har **deltagit i utbildningar** ordnade av TE-centralen, ministeriet, nätverksenheten, Svensk byaservice, Svenska studiecentralen samt andra samarbetspartners. Därtill har personalen **deltagit i lokala seminarier och evenemang**.

Föreningens egna projekt

Under programperioden har Pomoväst förverkligat sju egna projekt, som finansierats ur Leader-programmet. Därtill har vi samarbetat med andra regioner och organisationer och förverkligat/ansvarat för den västnyländska delen av t.ex. det ALMA-finansierade Metodbox-projektet, det Equal-finansierade landsomfattande projektet i social ekonomi (Pomoväst fungerade som räkenskapsorganisation), projektet Gemensamt Hav med finansiering från Svenska Kulturfonden, det ALMA-finansierade Hanke@lande-projektet osv.

Pomoväst har gått in för att ta tag i de saker där man allmänt uppfattar att behov av utveckling finns. Detta har vi gjort på olika sätt. I vissa fall har vi försökt uppmana andra organisationer till att förverkliga projekt för att lösa problemet, i andra fall har vi själva tagit itu med saken då vi inte lyckats få någon annan aktiverad till åtgärder.

Vi kunde konstatera att kunskapen i projektarbete var ganska dålig i regionen ännu i början av denna programperiod. I anledning av detta startade Pomoväst projektet **Utbildning av projektledare** och inom ramen för projektet ordnades kurser i projektarbete på två olika platser i regionen (Degerby och Ekenäs), både på svenska och finska. Kurserna samlade totalt drygt 40 deltagare som lärde sig grunderna i projektarbete samt bekantade sig med olika utvecklingsprojekt i regionen. Projektet ledde även till att nya utvecklingsprojekt startade i regionen.

Som exempel kan vi också nämna behovet av ett större samarbete inom turismbranschen i regionen och en mera enhetlig bild utåt. Här började vi med att ordna ett seminarium/studiebesök till Åland för att bekanta oss med hur de där lyckats bygga upp sin turism och marknadsföringen av den. Studieresan samlade ett tjugotal aktiva inom turismen i Västnyland och som ett resultat av detta seminarium ordnade vi hösten 2002 det första stora "turisttinget" i Västnyland. Turisttinget ordnades i form av ett seminarium med föreläsningar och grupparbeten samt avslutades med en kvällsfest. Seminariet samlade ett 70-tal deltagare och finansieringen sköttes med deltagaravgifter och privata medel i form av fond- och sponsorbidrag. Efter detta seminarium vidtog arbetet med de konkreta saker som framkom vid grupparbetet. Ett förslag som kom fram vid seminariet var att motsvarande träffar som denna borde ordnas regelbundet, en annan sak var informationsspridning inom regionen, andra problem som framfördes var skyltningsproblematiken mm. Beträffande skyltningen åtog sig Nylands Förbund att reda ut problemen och följa upp saken. Pomoväst startade själv ett infoprojekt, **Informationsprojekt för Västnyland**, och inom ramen för detta har vi arrangerat seminarier för turistbranschen varje höst och vi har också kört igång ett system för spridning av broschyrer i hela regionen.

En av utmaningarna i programarbetet har varit att få ungdomar intresserade av lokal utveckling. Pomoväst har finansierat ett flertal projekt vars målgrupp varit barn och ungdom, men för att få ungdomarna själva

engagerade startade vi projektet **Mediaverkstad**. Genom projektet ordnades kurser där ungdomarna lärde sig viedofilmning, editering, uppgörande av web-sidor mm. Som material för sitt arbete använde sig ungdomarna av projekt som Pomoväst finansierat och resultatet av projektet var dels att ungdomarna fick en inblick i den lokala utvecklingen i Västnyland, dels fick Pomoväst informationsmaterial om sin verksamhet i form av en dvd-film.

Från flera olika håll uttalades ett behov av ett kulturprogram för regionen och då Pomoväst tillfrågades om föreningen kunde åta sig uppgiften att göra programmet startades projektet **Kulturprogram för Västnyland**. Före projektet inleddes ordnade Pomoväst ett seminarium riktat till kulturbranschen i regionen för att utreda intresset för ett gemensamt kulturprogram för Västnyland. Seminariet samlade ett stort antal deltagare och alla var eniga om att ett gemensamt program behövs. Under seminariet kom också många goda utvecklingsidéer fram. Kulturprogrammet är gjort på basis av de idéer som framkommit under projektets gång under möten och seminarier som ordnats för olika målgrupper. Kulturprogrammet är delat i två delar, en utvecklingsdel och en del som kunde kallas "resursbank". I den finns en lista över föreningar och organisationer inom olika ämnesområden, såsom t.ex. dans, musik, teater osv.. Därtill finns listor över utrymmen som lämpar sig för olika typer av evenemang, listor över återkommande evenemang osv. Denna del av kulturprogrammet kan gott användas som ett uppslagsverk av dels de som är verksamma inom kulturen i regionen, dels lokalbefolkningen. Tanken är att det uppgjorda programmet skall inspirera till nya projekt och nya former av samarbete. Vi kan redan se resultat av projektet i form av nya projektansökningar och nya samarbetsnätverk.

I början av programperioden var det svårt att få igång företagsbefrämjande projekt. Det fanns några enskilda företagare som beviljats bidrag, men i och med att stödprocenten för företagsinvesteringar i denna region var så låg, max 15 %, ledde det ofta till att företagaren inte ville ta itu med hela den byråkrati som krävs för att få ett bidrag. Däremot hade glädjande nog en del projekt gällande samarbete mellan företagare och utvecklande av ny verksamhet kommit igång. För att nå de uppställda målen konstaterade Pomoväst att verksamheten inom denna åtgärdshelhet bör effektivieras och startade då projektet **Västnyland – en företagsam region**. Ett seminarium ordnades för kommunerna, företagarföreningarna, nyföretagarcentralen, Arbetskraftsbyråerna, olika utbildningsenheter, 4H-klubbarna samt övriga företagsbefrämjande projekt i regionen då vi tillsammans funderade på vad som skulle kunna göras för att öka de ungas intresse för att grunda företag samt få fram nya produkter inom befintliga företag. I seminariet deltog sammanlagt 19 personer som alla började med att informera de övriga deltagarna om vad som redan är på gång. Sedan funderade man gemensamt på vad som skulle kunna göras och var eniga om att mera samarbete och informationsutbyte behövs regelbundet. Förslag kastades fram om att ett företagscenter som kunde sälja administrativa tjänster till småföretagare borde grundas. Några mindre möten med bl.a. representanter för företagarföreningarna, nyföretagarcentralen och näringslivscentralen ordnades, där man tillsammans funderade på vilka behov av t.ex. utbildning småföretagarna har. Som ett resultat av detta ordnades bl.a. en kurs i hur man läser bokslut/skatteplanering för småföretagare. En träff ordnades också för representanter för banker, försäkringsbolag, näringslivscentralen, företagarföreningarna, olika projekt samt övriga samarbetspartner i regionen. Vid det mötet diskuterades behovet av en koordinering och mera samarbete då det gäller ordnandet av infotillfällen o.dyl. för företagare. En konkret handlingsmodell samt nya samarbetsformer skapades under mötet. Inom ramen för projektet utfördes också en del aktiveringsarbete för att få igång nya företagsbefrämjande projekt samt rådgivning till enskilda företagare.

Under år 2005 kom Pomoväst igång med sitt första egna projekt, som hänför sig till verksamhetssektor 2, samarbete mellan landsbygdsområden. Samarbete inleddes då med Leader+ Nedre Dalälven i Sverige och projektets namn är **Hand i Hand över Havet**. Detta projekt fortsatte under år 2006 och 2007 och har hittills bl.a. resulterat i att företagare besökt varandras områden för att snappa upp idéer och bekanta sig med varandra, främst inom turismbranschen. Ett flertal studieresor har ordnats i båda riktningarna. Många

företagare har deltagit och fått ny inspiration och nya idéer . Man har fått idéer för att utveckla t.ex. nya turismprodukter, man har fått nya kontakter osv. Västnyland presenterade sig på Vildmarks-mässan i Stockholm våren 2007 och ett besök gjordes även på en "mini-mässa" på Stockholms centralstation, för att bekanta sig med hur Nedre Dalälven marknadsför sitt område som boningsort för storstadsborna. Projektets mål var att på lång sikt bygga upp ett samarbete kring turismmarknadsföring. En annan del av projektet består av erfarenhetsutbyte mellan de två Leader-grupperna. Som exempel kan nämnas utvärdering av projekt, där man inom Nedre Dalälvens område gjort en mycket fin utvärdering av genomförda projekt och resultatet samt en metodbeskrivning för hur denna utvärdering gjorts har överlåtits åt Pomoväst. Som en bieffekt till detta projekt kan man även notera att ett utbyte mellan teaterintresserade ungdomar i de båda områdena har kommit igång.

Nordic Leader Dimension var ett projekt mellan ett flertal aktionsgrupper i Finland och Sverige. Genom projektet gjordes bl.a. en guide för hur man kan använda Leader i internationella projekt. Ett flertal seminarier ordnades inom ramen för projektet och en omfattande guide samt broschyrer gjordes. Leader-föreningen i samma Båt rf från Åboland fungerade som koordinator för projektet.

Självutvärdering

En arbetsgrupp jobbade i början av programperioden med att utveckla föreningens system för självutvärdering. En enkät gjordes bland styrelsemedlemmarna för att få deras syn på verksamheten. Genom Metodbox-projektet fick personalen kunskap om olika metoder för utvärdering, t.ex. social redovisning. Seminarier har hållits för den egna styrelsen och personalen, där man med hjälp av olika metoder utvärderat verksamheten.

Självutvärderingen av föreningens verksamhet kan delas in i två delar, dels utvärderingen av de projekt Pomoväst förordar finansiering för, dels utvärdering av den egna verksamheten. För utvärdering av projektansökningar har en blankett gjorts upp och den har använts då temagrupperna/styrelsen behandlat projektansökningar. Likaså har en blankett gjorts upp, som använts vid genomgång av de rapporter som projekten lämnat in. Föreningen planerar att införa social redovisning som en del av sitt självutvärderingssystem. Ett test av metoden gjordes under våren 2004 med en liten del av ett projekt men meningen är att införa systemet med social redovisning för åtminstone vissa delar av den egna verksamheten under nästa programperiod. Frågeformulär har gjorts och använts på olika mässor för att få en bild av vad allmänheten vet om Pomovästs verksamhet.

2. Projektverksamhetens centrala innehåll

Finansierade projekt, innehåll och tyngdpunkt

Pomovästs program "Vår västnyländska Saga" var indelat i tre åtgärdshelheter. Dessa var Landskapet – den fysiska ramen, Individen – identitetsskaparen, Företagsverksamheten – traditionsbäraren. Under programperioden har sammanlagt 115 projekt beviljats finansiering och de fördelar sig mellan de olika åtgärdshelheterna i stort sett i enlighet med den fördelning som fanns i programmet. Vissa projekt kunde säkert passa in under flera av åtgärdshelheterna i och med att man kan ha flera olika typer av åtgärder inom samma projekt.

Åtgärdshelhet	Budget enligt programmet	Förverkligat
Landskapet – den fysiska ramen	19 %	18,4 %
Individen – identitetsskaparen	24 %	22,0 %
Företagsverksamheten – traditionsbäraren	45 %	46,8 %
Samarbetsprojekt med övriga landsbygdsområden	2 %	3,6 %
Administration	10 %	9,2 %
Totalt	100 %	100 %

Programmets budget var cirka 6,8 miljoner euro, varav man räknat med en offentlig finansiering på cirka 4,7 miljoner euro. Programmet har förverkligats med en total budget på cirka 5,5 miljoner euro, varav det beviljade Leader+-bidraget varit cirka 3,7 miljoner euro. Vi kan konstatera, att programmet i stort sett har förverkligats i proportion till de beviljade Leader+-medlen. Den privata finansieringen har varit cirka 30 %.

Av de 115 projekt som förverkligats har drygt 40 projekt haft ett verkningsområde som omfattat två eller, i de flesta fall, flera kommuner. Resten av projekten har fördelat sig över alla kommuner inom verksamhetsområdet.

Inom ramen för åtgärdshelheten Landskapet kan nämnas projekt som innehållit miljöförbättrande åtgärder, dels gällande sjöar och vattendrag, dels byggnader eller landskapet. Då det gäller åtgärdshelheten Individerna handlar det främst om byutvecklingsprojekt, kulturprojekt, information, nätverksbyggande, ungdomsprojekt o.dyl. Inom ramen för åtgärdshelheten Företagsverksamheten finns många projekt med anknytning till turismen. Det handlar dels om enskilda investeringsobjekt för att utveckla utbudet av produkter, dels om projekt som omfattar ett stort antal företagare och vilkas verksamhetsområde omspänner flera kommuner. Här har det främst varit fråga om produktutveckling och marknadsföringsåtgärder. Inom denna åtgärdshelhet finns även projekt gällande bl.a. bioenergi samt hantverk.

Kriterier för hur projekten valts, vilka projekt har fått förtur

I Pomovästs program har listats de urvalskriterier som gäller för projekt som kan finansieras via utvecklingsprogrammet. Det finns en del obligatoriska kriterier som alla projekt bör uppfylla samt valbara kriterier. Allmänt taget har Pomoväst gått in för att i första hand stöda projekt som är allmännyttiga, har ett stort verkningsområde och engagerar ett stort antal människor. För dessa projekt har förordats en högre stödprocent än för projekt som berör endast några få.

Obligatoriska kriterier

Projektet skall

- ta tillvara/stärka de resurser som finns i kultur och/eller natur
- följa principerna för en hållbar utveckling
- skapa en bestående verksamhet
- vara innovativa, innehålla något nytt
- innehålla egenfinansiering. Egen arbetsinsats kan delvis godtas som egenfinansiering enl. skilt givna direktiv.

Valbara kriterier

Varje projekt bör fylla minst två av följande kriterier:

Projektet

- förbättrar sysselsättningssituationen
- stöder småskaligt företagande
- lyfter fram, stärker, utvecklar och skapar lokala/regionala traditioner
- använder know-how och/eller modern teknologi för nya lösningar, bl.a. för att göra lokala produkter och tjänster mer konkurrenskraftiga
- engagerar barn och/eller ungdomar i utvecklingsarbetet
- förbättrar boendemöjligheterna, livskvaliteten och trivseln på området
- utökar eller förbättrar servicenivån på området
- innehåller någon form av samarbete, koordinering, bildande av nätverk
- har pilotkaraktär och kan kopieras, dvs fungera som förebild för andra
- förbättrar förutsättningarna för turism
- förbättrar möjligheterna till rekreation på området
- förbättrar miljöns attraktion

Exempel på bra projekt

- **Vårt Maritima Arv** var ett forskningsprojekt där man kan se ett fint exempel på hur en högskola kan samarbeta med och engagera lokalbefolkningen till att forska i sin egen lokalhistoria. Forskarna var unga människor vilket ledde till att de hade lätt att engagera också ungdomar i projektet. Genom projektet fylldes en kunskapslucka i vår egen närhistoria och resultatet av forskningen kommer att kunna användas en lång tid framöver i olika sammanhang såsom t.ex. i skolundervisningen, vid turismmarknadsföring osv. De fulla effekterna av projektet kommer antagligen att synas först långt senare då de som nu är unga växt upp och aktivt börjar ta del av utvecklingsarbetet i sin hembygd.
- Genom projektet **Ilmastus; keino Heparin tilan parantamiseksi** har man i norra Kyrkslätt åstadkommit märkbara förändringar i sjön Heparis tillstånd. Då projektet började förekom algbloomning under somrarna och vintertid var syremängden i sjön så låg att fiskarna dog, sjöns tillstånd klassificerades som nöjaktigt eller t.o.m. dåligt, främst pga av den låga syrehalten. Projektet var ett pilotprojekt genom vilket stora mängder syre vintertid pumpades ner till sjöns botten, därtill utfördes sedvanliga skötselåtgärder såsom skräpfiske och vassklippning. Uppföljningen av sjöns tillstånd gjordes med hjälp av vattenanalyser, vilka har visat att syreläget samt siktdjupet har förbättrats, men att några förändringar i fosforhalten inte kunnat ses. Syresättningen av sjön har fortsatt också efter projektets slut och man söker också andra metoder för att minska belastningen på sjön.
- **Degerby höjer profilen** var ett bra exempel på ett lyckat byautvecklingsprojekt. Genom projektet har Degerby byråd uppdaterat och kompletterat sin byplan, byns centrum har förskönats tack vare en åkerodling, informationsverksamheten har förbättrats, en byatidning har gjorts i samarbete med elever från byskolan och kännedomen om byns närhistoria har vuxit. Projektet har engagerat många människor och utvecklat samarbetet mellan föreningar, bybor och företag samtidigt som det har utvecklat nya produkter och nya evenemang.
- En fortsatt utveckling av byn skedde genom projektet **Degerby vidgar vyerna**. Genom detta projekt satsade den aktiva byaföreningen på utveckling av ett byakontor som också fungerar som turistinfopunkt i anslutning till byrådets Igor-museum. Igor-muséet är uppbyggt kring den s.k. Porkala-parentesen och lockar otaliga busslaster med besökare varje år. I anslutning till byakontoret har en liten butik med försäljning av lokala hantverksprodukter byggts upp. Detta gagnar i stor grad den lokala företagsamheten.
- Genom projektet **Mustion ruukin alueen asumisviihtyvyyden parantaminen** genomfördes planering och uppbyggnad av en lekpark i Svartå. Svartå är en liten by i Karis som utvecklats mycket på senare tid. Flera aktiva föreningar i byn slog sig samman och bildade tillsammans med övriga aktiva invånare ett byråd för några år sedan. Byrådet har sedan dess haft en mycket aktiv verksamhet. Initiativ till byggandet av en lekpark togs av en grupp unga, flera av dem nyinflyttade, mammor i byn. De konstaterade att det inte finns någon naturlig samlingsplats för barnfamiljerna i byn och slog sig därför samman och började planera parken. Ett naturligt led i deras planering var att ta kontakt med byrådet som genast ställde upp bakom de unga mammorna och åtog sig att administrera projektet. Genom projektet har man förbättrat trivselen i byn, speciellt ur barnens och de ungas synvinkel. Lekparken har blivit en samlingsplats i byn där man kan träffas och bli bekanta med varandra. I parken ordnas olika evenemang och byborna har utbildats för att själva kunna ta hand om underhållet av parken och de planteringar som finns där. Under sommartid har en "parktant" anställts för att ta hand om de skolbarn vars föräldrar jobbar. Genom projektet har samarbetet i byn förstärkts och byborna har lärt känna varandra bättre.
- **Konstix – alueellisen lastenkulttuuriverkoston luominen; esihanke** var ett projekt inom ramen för vilket man utvecklat ett samarbetsnätverk mellan de företagare, föreningar och övriga organisationer som jobbar med barnkultur. En kartläggning av de aktörer som jobbar med barnkultur i regionen har gjorts, www-sidor har utvecklats liksom övrig informationsverksamhet. Barnkulturtjänstepaket har skapats.

- Företagsprojektet **Box Service Punkt** är ett fint exempel på vad ett litet projektbidrag till en enskild företagare kan ge i resultat. Vid intervju med företagaren uppger han att det investeringsbidrag företaget beviljades för inköp av bl.a. en liten grävmaskin (som passar i skärgården) och en vedkapningsmaskin har medfört en betydande utveckling av företaget. Grävmaskinen har gett många arbetstillfällen i skärgården och ved har gått åt så mycket företaget hunnit producera. Tidigare var företagaren främst sysselsatt under sommarhalvåret, under vintern saknade han sysselsättning under cirka tre månaders tid. Två personer har tack vare investeringarna kunnat anställas i företaget, den ena på heltid och den andra 9 månader per år. I och med att företaget nu går bra har företagaren också vågat ta itu med nästa stora satsning, han övertog skötseln av bybutiken och har där gjort ytterligare investeringar (utvidgat med terrass och caféverksamhet) Företagaren var synnerligen nöjd med de effekter LEADER+-bidraget givit och uppgav att utan investeringsbidraget skulle en företagsutveckling inte ha skett.
- Som ett exempel på utvecklandet av nya turismprodukter kan nämnas **Fanjunkars**-projektet i Sjundeå. Inom ramen för detta projekt byggde man på nytt upp den stuga där Aleksis Kivi i tiden både bodde och skrev sina böcker. Målet är att stugan skall fungera som ett infocenter i byn samtidigt som den blir en ny turistattraktion som helt säkert kommer att locka många nya besökare till området.
- I byn Skarpkulla i Pojo har hembygdsföreningen utvidgat sin verksamhet genom ett projekt kallat **Mopedmuseum och ungdomsverkstad**. Genom att grunda ett mopedmuseum och i anslutning till det en ungdomsverkstad har man väckt även ungdomarnas intresse. Mopedmuseet har blivit en turistattraktion och de gamla mopederna visar på ett konkret sätt hur man tog sig fram på landsbygden förr i världen.
- Hangö Tennisklubb har genom sitt projekt **Tennistoimiston rakennusprojekti** utvecklat tennisverksamheten i Hangö. Tennisklubbens verksamhet är viktig för turismen i Hangö, tennisspelande turister vistas flitigt på området och en internationell tennisvecka med cirka 300 spelare ordnas varje år. Projektet visade också på en god talkoanda, både hangöbor och fritids-hangöbor deltog med iver i projektet. Förutom att klubben fick ändamålsenliga utrymmen till sitt förfogande uppstod också ett nytt företag som erbjuder tre säsongarbetsplatser motsvarande ett personarbetsår inom ramen för det café som startats i anslutning till tennisklubbens kontor.
- **Företagande kvinnokraft** är ett annat projekt genom vilket man velat utveckla företagandet bland kvinnorna i regionen. Genom projektet utbildades kvinnor i allt som har med företagande att göra, de bildade nätverk samt fick handledning t.ex. vid uppgörandet av sina egna affärsplaner. Detta projekt ledde till att flera nya företag har grundades.
- Genom projektet **Regional turismutveckling** skapades informationsmaterial som kan användas av alla aktörer inom turismbranschen i Västnyland. En turistkarta över hela området gjordes, likaså infomaterial i elektronisk form gällande alla sevärdheter i regionen.

3. Förverkligande av det egna programmet, analys av kvalitativa och kvantitativa mål

Programmet som helhet

Vår västnyländska Saga

Lokalt utvecklingsprogram för Västnyland 2000 – 2006

Det övergripande målet för programmet är att ge dem som vill bo, leva och arbeta på den västnyländska glesbygden möjlighet att göra det.

Utvecklingsstrategin är att i första hand att ta tillvara de resurser som finns i natur och kultur och tillgodogöra oss det som Västnyland bjuder på.

Utvecklingsstrategin går i andra hand ut på att göra Västnyland till ett pilotområde för en experimentell tredje sektor-verksamhet. Tredje sektorns roll i samhällsutvecklingen kommer sannolikt att växa och vi vill ta fram fungerande modeller för hur denna roll skall se ut.

Verksamhet som vi genom detta program har startat upp och stött går ut på att göra oss västnylänningar medvetna om vårt kulturarv, vår historia och de resurser som finns i vår natur. Det innebär dels att vi synliggör det som finns och som länge har funnits. Dels betyder det att vi skapar nya traditioner och nya produkter utgående från de gamla, dvs. bygger vidare och åstadkommer förändring.

Genom att popularisera vår historia, lyfta fram "Vår västnyländska Saga" skall västnylänningarna, både unga och äldre, kunna ta den till sig. Det är först när vi vet vem västnylänningarna är, när vi besitter kunskap om Västnyland, om oss själva och våra rötter, som vi kommer att våga vara mera öppna och därmed mera toleranta mot vår omgivning. Först när vi har en gemensam bild av vår variationsrika bygd kan vi känna den samhörighet som befrämjar samarbete på alla nivåer.

Vision år 2007

På lång sikt är Västnyland en handlingskraftig region där alla drar åt samma håll. Västnyland kännetecknas av sin mångsidighet och kvalitet vad gäller boende, kulturella aktiviteter och skräddarsydda teknologiska lösningar för att höja servicenivå och livskvalitet i regionen. Detta gör Västnyland till ett attraktivt område både för dem som bor här och för potentiella inflyttare.

Västnylänningarna känner en egen lokal identitet och är stolta över att vara en del av den. Vi kan tillgodogöra oss de traditioner och den kunskap som utgör vår särart och detta leder till ett stort utbud av lokala kvalitetsprodukter, som är vida kända. Vi samverkar aktivt såväl lokalt, regionalt, nationellt som transnationellt.

Målgrupp

Vår primära målgrupp är, förutom företagarna, barn och ungdomar som representerar framtiden.

Resultat/Utvärdering

Man kan konstatera att kopplingen till det övergripande temat natur och kultur finns i alla de projekt som finansierats genom programmet. Strategin att göra Västnyland till ett pilotområde för en experimentell tredje sektor-verksamhet har kommit igång, men mycket finns ännu kvar att göra. Ett flertal nya produkter har skapats utgående från vårt kulturarv och vår historia men även här finns ännu utvecklingsmöjligheter. Att skapa en gemensam bild av vår variationsrika bygd är en stor utmaning och kräver ändringar i attityder och inställningar. Arbetet har påbörjats men kommer att ta en lång tid att förverkliga. Ett flertal nya samarbetsnätverk har i alla fall kommit igång under programperioden men ännu har vi inte uppnått samhörighet inom alla områden i regionen.

Vi kan dock konstatera att Västnyland är ett attraktivt område att bosätta sig i. Befolkningen inom Pomovästs verksamhetsområde har ökat med cirka 5000 personer (nästan 8 %) under programperioden. Detta beror säkert i stor grad på vår närhet till huvudstadsregionen som möjliggör pendlande. Men det

medför också ett stort behov av att ta hand om de nya invånarna så att de acklimatiserar sig och kommer in i lokalsamhället på ett bra sätt. Här har tredje sektorn en viktig roll genom olika föreningsaktiviteter, byaverksamhet osv. Vi har redan goda exempel på detta inom olika byaprojekt som förverkligats under programperioden.

Kvantitativa mål och resultat

Vi kan konstatera att vi inte till fullo uppnått de mål som fanns uppställt i programmet, men många mål var antagligen för högt ställda i förhållande till de resurser vi de facto haft till förfogande. Penningmässigt har programmet förverkligats till cirka 80 % av de uppställda målen. Det beviljade Leader-bidraget blev cirka 78 % av det ansökta beloppet, vilket ledde till att vi blev tvungna att skära ner på verksamheten. Lite kunde kompenseras med mera privata medel, men detta var endast marginellt. Nedan följer ett kort sammandrag över hur de kvantitativa målen nåtts.

Nya och bevarade arbetsplatser

- **Mål:** 580 nya och bevarade arbetsplatser motsvarande 200 personarbetsår
- **Resultat:** 67 nya arbetsplatser och 131 bevarade arbetsplatser motsvarande totalt 76 personarbetsår. Därtill kommer sysselsatta under projektiden, totalt 547 personer motsvarande 90 personarbetsår. => Total effekt: 745 personer har fått arbete motsvarande 166 personarbetsår under programperioden.
- **Analys:** Då vi ställer detta i förhållande till de resurser vi haft till förfogande kan vi konstatera att målet är nått om man ser till den totala sysselsättningseffekten. Men om vi ser till de arbetsplatser som finns kvar efter programperioden har vi uppnått knappt 50 % av det uppställda målet. Förklaringen till detta är antagligen den att målen var alldeles för högt ställda från början. Alla åtgärder i programmet har ju inte haft som mål att skapa nya arbetsplatser och med en total programbudget på knappt 5,5 miljoner euro, varav 45 % reserverat för företagsamhet, var målet helt enkelt för högt ställt. Så i förhållande till de resurser vi haft anser vi att resultatet är helt acceptabelt.

Nya företag och föreningar

- **Mål:** 30 nya företag och 15 nya sammanslutningar (föreningar, byaråd, museer) grundas
- **Resultat:** 18 nya företag har grundats samt 9 nya föreningar och ett museum
- **Analys:** Också här inverkar de minskade resurserna på resultatet, men även det faktum att vi inte under programperioden fått igång tillräckligt många projekt som på ett allmänt plan befrämjar företagsamhet. I många fall har företaget redan grundats då företagaren kommer till oss för att ansöka om bidrag. Då det gäller grundandet av nya föreningar kan vi konstatera att vi inom vårt verksamhetsområde redan har en stor mängd aktiva föreningar och att tanken i programmet var att nya byaråd skulle registreras som föreningar. Det har dock visat sig att man i många byar anser det onödigt att grunda en ny förening då det redan finns en fungerande hembygds- eller ungdomsförening som kan fungera som byaråd.

Nya samarbetsnät

- **Mål:** 130 nya samarbetsnät där två eller flera företag, sammanslutningar, privatpersoner m.fl. sköter gemensamma frågor organiserat genom att bilda nätverk.
- **Resultat:** Detta är en indikator som inte frågas efter i den officiella indikatorblanketten och har därmed inte mätts. Men det har helt säkert bildats många nya nätverk inom ramen för en stor del av projekten. Uppskattningsvis ett hundratal nya nätverk i någon form.
- **Analys:** Bildandet av nätverk är en av hörnstenarna i Leader-verksamheten och det göra att samarbetsnätverken växer fram, både inom projekten och mellan dem. Pomoväst har aktivt uppmanat olika aktörer till samarbete, t.ex. i sådana fall där det funnits flera olika aktörer som funderat på samma saker.

Nya byaplaner

- **Mål:** 15 nya byaplaner

- **Resultat:** Även detta är en indikator som inte frågas efter i den officiella indikatorblanketten och har därför inte mätts. Uppskattningsvis har minst ett tiotal nya byaplaner gjorts under programperioden.
- **Analys:** Då programmet skrevs var Pomovästs personal mycket aktivt ute i byarna och jobbade konkret med byutvecklingsfrågor och –planer. Efter detta har Västnylands Byar grundats och numera sköts en stor del av byaverksamheten inom ramen för deras arbete.

Nya servicepunkter och byakontor

- **Mål:** 7 nya servicepunkter samt 4 nya byakontor
- **Resultat:** Tre nya byakontor med service för byborna har grundats under perioden. Om man därtill bokför alla satsningar som gjorts på nya samlingsplatser, lekparkar, nya företagsutrymmen, museer o.dyl. kommer man upp till ytterligare drygt 30 nya servicepunkter.
- **Analys:** Under programperioden har mycket gjorts för att befrämja den allmänna trivseln samt utöka utbudet av service i området. Målet har nåtts, om än i en liten annan form än vad man tänkt sig i programmet.

Nya distanskontor

- **Mål:** Pomoväst har fyra filialer som erbjuder service ute i bygden.
- **Resultat:** Pomoväst samarbetar med Luckan i Kyrkslätt, som fungerar som föreningens filial i verksamhetsområdets östra delar.
- **Analys:** Tanken var att Pomoväst skulle ha filialer runt om i regionen för att erbjuda service för lokalbefolkningen i form av rådgivning till och aktivering av projekt. I programperiodens början gjordes ett försök med lokala ombud, men det visade sig att det trots allt var bättre att koncentrera verksamheten så att personalen vid föreningens huvudkontor i stället åkte ut och träffade de lokala projektaktörerna. Dels pga att koordineringen fungerade bättre, dels pga ekonomiska orsaker.

Nytt med teknologi och nytt skriftligt material

- **Mål:** 55 nya lösningar där modern teknologi utnyttjats samt 60 nya produkter i form av nytt material som kan användas i undervisning och marknadsföring
- **Resultat:** Detta är ett mål som inte heller finns i den officiella indikatorblanketten och har därför inte mätts, men uppskattningsvis kan man konstatera att modern teknologi i någon form har använts i de flesta projekt som förverkligats. Om man dock bortser från utvecklandet av hemsidor o.dyl., kan man bokföra ett tiotal projekt där man använt sig av mer innovativa nya tekniska lösningar. Uppskattningsvis minst 60-70 nya produkter i form av nytt material som kan användas i undervisning och marknadsföring har skapats.
- **Analys:** Det uppställda målet har nåtts över förväntan. Då programmet skrevs var ännu inte användningen av hemsidor, e-post o.dyl. lika utvecklat som idag. Nu kan vi konstatera att dessa används inom de flesta projekt, men vi kan inte längre se det som ”ny” teknologi utan närmast som ett resultat av utvecklingen i samhället för övrigt.

Kurser, kurstimmar, kursdeltagare

- **Mål:** 300 st kurser (lång- och kortkurser), 6000 kurstimmar á 45 min., 5500 kursdeltagare
- **Resultat:** 130 kurser har hållits, sammanlagt 27.256 kurstimmar, antalet kursdeltagare har varit 1741. Därtill kommer 388 info- och aktiveringstillfällen med sammanlagt 10.782 deltagare.
- **Analys:** Info- och aktiveringstillfällena kan räknas som de kortkurser man nämnt i programmet. Vi kan konstatera att målet är nått och att det även har överskridits rejält.

Produktbaser och åtgärdshelheter

Programmet var indelat i tre s.k. produktbaser:

- A. Landskapet – den fysiska ramen
- B. Individiden – identitetsskaparen
- C. Företagsverksamheten – traditionsbäraren

Produktbaserna är indelade i olika åtgärdshelheter:

A-1 Landskapet – naturen, byggnaderna och miljöerna

Målet är att lyfta fram det unika i vårt landskap och att befrämja variationsrikedomen, vårda landskapet, dvs. bevara naturtillgångar och hotade arter samt kulturmiljöer, för att sedan skapa nya produkter som förbättrar trivseln och befrämjar utnyttjandet av unika miljöer i profilering och marknadsföring av Västnyland. Målet är också att förbättra vattenresurserna och tillgången på rent vatten samt att stöda åtgärder som befrämjar en god luftkvalitet.

Resultatet kan mätas genom bevarade arter, bevarade miljöer, inventeringar och utredningar, nya landskapsplaner, restaurerade och skyddade vattendrag, informationspaket för byggande, utbildning i landskapsvård och –restaurering osv.

Resultat/utvärdering:

Ett flertal sjöar och vattendrag har restaurerats och tack vare de åtgärder som vidtagits har t.ex. vattenkvaliteten i sjöarna märkbart förbättrats, man har utvecklat nya paddlingsrutter mm. Inom ramen för denna åtgärdshelhet har en stor inventering gjorts av områdets tidigaste historia och resultatet av detta projekt är bl.a. ett mycket bra material som med fördel kan användas då det gäller att utveckla faktabaserad kulturturism, läromedel mm. Modeller har utvecklats för hur ett produktivt jord- och skogsbruk kan anpassas till en aktiv och systematisk viltvård samt hur man kan utveckla och upprätthålla lämpliga biotoper för fältvilt och övrigt småvilt. Byggnader har restaurerats för att man i dem har kunnat utveckla ny verksamhet och en kartläggning av föreningshus har gjorts, med tanke på vilket behov av restaurering dessa har.

Vi kan konstatera att mycket har gjorts men att mycket ännu finns kvar att göra. Landskapsvård o.dyl. är ett arbete som bör göras fortlöpande. Det positiva är att lokalbefolkningen mer och mer själva börjar ta ansvar för sin näromgivning och aktiverar sig gemensamt i arbetet för miljön. Detta medför ofta en bra gemenskap inom området då man har ett gemensamt mål man jobbar för. I samband med projekten har också olika kurser och aktiveringstillfällen ordnats, vilka också bidragit till att öka samhörigheten samt kunskapen om den egna närmiljön.

En annan intressant aspekt, då man tittar på denna åtgärdshelhet, är att den typ av projekt som här har genomförts i rätt stor grad bidragit till att sysselsätta lokala företagare. Då det gäller byggnadsarbete och maskinarbete vid landskapsvård är det främst männen som bereds sysselsättning. Totalt sett har cirka 70 personer, motsvarande drygt 15 personarbetsår, sysselsatts inom ramen för dessa projekt.

B-1 Vår västnyländska Saga – vår historia på fat

Målet är att uppgifter om Västnylands historia, om sagor, berättelser, fotografier mm. finns tillgängligt i en sådan form att västnylänningarna, såväl vuxna som barn, kan ta dem till sig. Äldre västnylänningars kunskande och kunskap tas tillvara och förs vidare till följande generationer så att även de unga besitter kunskap om den egna bygden. Det gäller t.ex. kunskap om viktiga händelser och sevärdheter, om bygden i sig, om företag som lyckats, personer (också historiska) som lyckats osv. Målet är mao också att lyfta fram modeller bland de vuxna, vilkas tro på bygdens möjligheter återspeglar sig i de ungas tro på sin hembygd. Målet är att materialet skall hjälpa även nyinflyttade att känna samhörighet med den nya hemtrakten. Resultatet kan mätas genom nya produkter med lokalt budskap såsom samlade berättelser i populärform, teaterföreställningar, skådespel, uppvisningar eller genom nya traditioner såsom hembygdsutfärder och lokala jippon eller genom "sagotanter", sagor på Internet osv.

Resultat/utvärdering:

Det är en stor utmaning att försöka få barn och unga intresserade av sin närhistoria. Men om man hittar de rätta metoderna kan det lyckas. Vi kan konstatera att det under programperioden har genomförts en hel del åtgärder inom ramen för denna åtgärdshelhet. Som resultat har vi kunnat se t.ex. Porkkala, Porkkala Stoj!, en teaterpjäs som på ett intressant sätt förde fram lokalhistorien och som var gjord och uppförd helt av lokala förmågor. Genom projektet Vårt maritima arv förmedlades kunskap om forntiden till barn och ungdom genom att man använde sig av rollspel och tidsresor. Lokala historier skapades av lokalbefolkningen genom ett interaktivt teaterprojekt. Arkitekten Hilding Ekelund betydelse för arkitekturen i Karis stad har lyfts fram. Återuppbyggnaden av Fanjunkars, Charlotta Lönnqvists hem där Aleksis Kivi bodde och skrev är även nationellt sett en viktig sevärdhet. Äldre personers kunskande har tagits tillvara inom ramen för några av projekten, nämnas kan t.ex. Seniorum – ett mycket intressant projekt genom vilket man bl.a. ville ta tillvara den kunskap som finns hos personer i den tredje åldern. Alla vill inte slå sig till ro bara för att de blir pensionerade utan delar gärna med sig av sitt kunskande till andra. För att få dessa personer aktiverade behövs kontaktytor, så att utbud och efterfrågan hittar varandra. Man har också inom projektet sett tredje åldern som en intressant målgrupp då det gäller att få besökare till olika evenemang, kurser, turistmål osv. Det handlar om aktiva människor som ännu har mycket att ge, samtidigt som de också har råd att resa och delta i olika aktiviteter. Detta är en målgrupp, som Pomoväst kommer att jobba vidare med under följande programperiod.

Inom ramen för denna åtgärdshelhet har också en stor mängd kurser och aktiveringstillfällen ordnats. Deltagarna har i rätt stor grad bestått av barn och unga, vilka på detta sätt fått en inblick i sin egen närhistoria.

Det som vi borde bli ännu bättre på är att ta tillvara det material som finns och som har producerats, för att skapa nya produkter och tjänster. Det finns mycket intressant i vår näromgivning som även andra skulle vara intresserade av om det lyfts fram på ett lättillgängligt sätt. Samarbetet mellan turismföretagarna och de lokala föreningarna och övriga organisationer finns redan i någon mån, men skulle kunna stärkas ytterligare. På detta sätt skulle man kunna få fram nya produkter som baserar sig på närsamhällets historia.

B-2 Skolan och ungdomsföreningarna – resurser för ett levande lokalsamhälle

Visionen är att barnen i olika delar av Västnyland "utbildas" till individer, anpassade för ett liv på glesbygden och där familjerna uppskattar fördelarna i ett litet samhälle och har överseende med bristerna. Lokalsamhällets ungdomar växer in i nätverk och traditioner, deltar i talkoarbete, grannhjälp och sammanhållning. Men barnen lär sig också vad som försiggår på andra håll i regionen genom att samarbetet mellan skolorna utökas och intensifieras. Målet är bl.a. att det på olika håll på den västnyländska glesbygden finns skolor som specialiserat sig på olika temata, som stärker lokala och regionala särdrag. I dessa skolor är undervisningen intimt kopplad till lokala och regionala specialiteter. Skolorna samarbetar med företag, som specialiserat sig på att tillvarata kulturarv och traditioner. Målet är att via skolorna och ungdomsföreningarna få de unga med i utvecklingsarbetet och öka lokalbefolkningens möjligheter att ta del av och påverka utvecklingen på det egna närområdet. Här utnyttjas byskolorna och uf-lokalerna el. dyl. för att samla närområdets resurser och som "verkstad" för hela "byns" utveckling. Byskolor och ungdomsföreningar profilerar sig målmedvetet inom ramen för det lokala utvecklingsarbetet. Resultatet kan mätas t.ex. genom antal nya kooperativ, nya samsarbetsnät, byaplaner, utvecklingsmodeller, undervisningsmaterial med lokal förankring, lägerskolkoncept kring lokala temata, övriga produkter med lokal förankring, "Västnyland-utbildning" för lärare, informationsmaterial och -tillfällen, gemensamma planeringstillfällen, invånarnas engagemang i lokala projekt och åtgärder osv.

Resultat/utvärdering

Inom ramen för denna åtgärdshelhet kan nämnas projekt som utvecklat nätverk för barnkultur, eftermiddagsvård för skolbarn, lekparkar för barn, informationsverksamhet för ungdomar osv.

Målet att utveckla ett bättre samarbete mellan skolorna har dock inte lyckats såsom planerat. Pomoväst tog kontakt till ett flertal lågstadieskolor i regionen för att diskutera en idé om utvecklandet av ett lägerskolekoncept, där tanken var ett utbyte mellan skolorna i Västnyland, dvs. ordna lägerskolor hos varandra. Tanken var att den mottagande skolan skulle göra upp ett program för lägerskolan (eleverna skulle kunna berätta om sin egen lokalhistoria osv.) och till en början skulle konceptet ha testats inom den egna regionen för att på längre sikt kunna utvidgas till t.ex. huvudstadsregionen och/eller resten av landet. I och med att skolornas anslag för dylik verksamhet ofta är ganska små, skulle det här ha varit ett sätt att genomföra lägerskolor till ett förmånligt pris samtidigt som barnen skulle ha fått lära känna andra barn inom regionen och även närhistorien. De lärare, som överhuvudtaget gav sig tid till ett möte, ansåg alla att det här var en mycket bra idé, men att de inte hade den tid som krävdes för att engagera sig i ett dylikt projekt. Den slutsats man kan dra av detta är att lärarna i skolorna nuförtiden är så överbelastade med arbete att de inte har tid eller ork att engagera sig i något utöver det normala arbetet. Dessutom är det ofta svårt för kommunala skolor att ordna den privata finansiering som oftast behövs i projekt. Hem och skola-föreningar, ungdomsföreningar, byaföreningar o.dyl. fungerar bättre som samsarbetspartners och är ofta öppnare för nya idéer då det gäller utveckling av nya metoder för att föra fram den lokala historien till barn och unga.

Vi har flera bra exempel på hur man kunnat utveckla ny verksamhet i föreningshusen och på så sätt fått barn och unga engagerade. Utmaningen är att hitta de rätta aktiviteterna som intresserar de unga. Här kan det löna sig att anställa unga personer som ledare, de har lättare att få kontakt till ungdomarna och de känner också bättre till vad som kan gå hem hos de unga. Dans, teater och filmning är exempel på sådant som visat sig vara lockande och genom att t.ex. låta ungdomarna själva skriva sin teaterpjäs kan man få dem engagerade på allvar. Vi har också kunnat se att samarbetet mellan olika föreningar har ökat och flera nya byaföreningar har grundats, byaplaner har gjorts osv. Det kulturprogram som Pomoväst gjorde engagerade också många människor och någon brist på idéer är det inte. Vi har

många aktiva föreningar i regionen, vilket gör att utvecklingen går framåt även inom detta område.

B-3 Bygga bo i byn – vårt "Flytta till landet" –projekt

Visionen är att det skall vara möjligt att "kvalitetsbo trivsamt i Västnyland". Med "kvalitetsboende" avses att det finns ett tillräckligt serviceutbud och med "trivsamt" avses att boendemiljöerna är lockande. Målet är att de som vill skall kunna bo i Västnyland, också på den västnyländska landsbygden och i skärgården. Lokalbefolkningen erbjuds möjlighet att stanna kvar i byarna och få en stor del av servicen där. Målet är att stärka det serviceutbud som fortfarande finns kvar och samtidigt utveckla nya servicelösningar. Målet är också att fortsätta stöda utbyggandet av det nät av byakontor och servicepunkter som fått sin början under programperioden 1997-99. Detta görs genom att sammanföra olika funktioner och aktiviteter såsom utbildning, fritidsaktiviteter, datastugverksamhet, vård-, utrymmes och uthyrningstjänster. Resultatet kan mätas genom modellsamhällen, nya helhetslösningar, servicepunkter, byakontor, nya metoder för att erbjuda service, t.ex. ambuleringssystem, elektronisk service, nya vårdfunktioner och – modeller, nya lösningar för energi- och vattenförsörjning samt avfallshantering, nya distansarbetsplatser, nya samarbetsnät bland dem som erbjuder service i bygden samt genom information och marknadsföringsåtgärder osv.

Resultat/utvärdering

Under programperioden har åtminstone två nya byakontor och ett service-/ infokontor grundats. För att utveckla boendemiljön i byarna har olika åtgärder vidtagits, nämns kan t.ex. de lekparken för barn som byggts och som numera fungerar som samlingsplatser för byborna, åtgärder för utvecklande av tennisverksamheten i Hangö och eftermiddagsvård för skolbarn har utvecklats. Övriga åtgärder, med tanke på nyinflyttade kan nämnas de byatidningar som gjorts, informationsprojekt om ungdomsföreningsverksamheten samt det informationssystem som byggt upp i regionen gällande utdelning av dels turisminformation men även information om aktuella saker t.ex. olika evenemang, kurser mm. Det kulturprogram som Pomoväst gjort kan också användas som ett uppslagsverk av lokalbefolkningen, då de vill ha information om t.ex. vilka föreningar som verkar i området osv. En utredning har gjorts om huruvida det är möjligt att bygga ett gemensamt reningsverk, som fungerar för en by med olika typ av bosättning, allt från en-personshushåll till föreningshus med tidvis stor punktbelastning. Dock kan inte alla problem lösas genom Leader-verksamheten utan en samverkan och en gemensam syn på utvecklingen bör finnas i regionen. T.ex. indragningen av småskolor resulterar ofta i att även annan service försvinner från byn. Detta borde uppmärksammas mera än tidigare och alternativ för lösning av dessa problem bör utvecklas. I detta avseende finns det ännu mycket arbete kvar att göra, man kan dock skönja en vilja i byarna att själva ta tag i sin egen lokala utveckling. En av tankarna, då detta program skrevs, var att Pomoväst skulle utveckla distanskontor på olika håll inom regionen. Ett försök gjordes i början av perioden genom det tidigare nämnda LUK-projektet. Det visade sig dock att vårt område är så litet att verksamheten blev för splittrad om man skulle dela upp rådgivnings- och aktiveringsverksamheten på många olika personer. Dessutom var det sgs omöjligt att rekrytera lämplig personal, som på deltid (1 dag/vecka), skulle ha åtagit sig uppgiften.

B-4 Kompetenslyftet

Visionen är att Västnyland skall kunna ta tillvara den know how som finns i regionen genom samarbete och samverkan med befintliga kompetenscentran och kompetenshöjande program som genomförs på området. Målet är att höja den allmänna kunskapsnivån och kompetensen i regionen genom att arrangera utbildning på alla nivåer och anpassa den efter deltagarnas verkliga behov i syfte att utveckla nya produkter.

Utbildning och kompetenshöjande åtgärder är en genomgående del av programmet.

Resultatet kan mätas genom nya samarbetsnät, nya produkter, nya anslutningar till Internet inom projekt, nya hemsidor inom projekt, nya länkar (regionalt, nationellt, transnationellt) osv.

Resultat/Utvärdering

Inom ramen för denna åtgärdshelhet kan vi se resultat som nya byaplaner, många som fått grundkunskaper i projektarbete, en ökad kompetens inom företagande, dels på en allmän nivå, dels inom vissa branscher. Produktutveckling har genomförts, i första hand inom turismbranschen där nya produkter utvecklats men också inom övriga branscher såsom t.ex. hantverk. Kunnandet och kännedomen om den egna hembygdens historia har ökat, nya internetportaler och hemsidor har gjorts.

Numera pratar man ofta om ett livslångt lärande. Människor utbildar sig fortlöpande och de har ofta lättare att delta i kortkurser, seminarier och infokvällar än att binda sig vid en längre traditionell utbildning. Utvecklingen inom IT har varit mycket snabb och då detta program skrevs var det ännu inte självklart att alla hade Internet-förbindelser och hemsidor. Nu är det nästan komiskt att se dessa som indikatorer på en kompetenshöjande verksamhet.

Då vi ser till hela programperioden har cirka 130 olika kurser ordnats och över 1700 personer har deltagit i dessa. Därtill kommer cirka 400 olika informations- och aktiveringstillfällen som samlat sammanlagt över 10 000 deltagare. Detta betyder att kunskapsnivån i regionen har höjts inom många olika områden. Som exempel kan nämnas, att de projektplaner som numera lämnas in till Pomoväst är av en helt annan klass än vad de var för tio år sedan, IT-kunnandet är nu på en helt annan nivå än tidigare, kunskaperna om företagande har ökat, kvalitetstänkandet har utvecklats osv. Även kunskapen om olika metoder inom lokal utveckling har ökat genom att några personer från Västnyland deltog i det allfinlandssvenska Metodbox-projektet genom vilket handledare i lokal utveckling utbildades. Många nya samarbetsnätverk har också bildats som en biprodukt till utbildningarna.

C-1 Ungt företagande i Västnyland

Visionen är att det i Västnyland växer fram en ny företagaranda som befrämjar uppkomsten av nya företag. Unga västnylänningar känner till regionens traditionella färdigheter och kulturarv samt har beredskap att bygga vidare på dem. Målet är att uppmuntra unga till företagstänkande, dvs. att unga skall förstå vad företagande går ut på.

Resultatet kan mätas genom nya arbetsplatser bland unga (16-30 år), nya företag, kooperativ, ungas deltagande i dylika projekt osv.

Resultat/utvärdering

Ett flertal projekt vars målgrupp varit ungdom har genomförts och bidragit till att öka de ungas kunskaper dels om lokal utveckling och den lokala historien, dels om företagande. Arbetsplatser har kunnat erbjudas åt unga personer inom projekten och då man ser verkan på längre sikt finns även några unga personer som via ett Leader-projekt satsat på att bli företagare. Totalt sett har närmare 200 personer under 30 år beretts arbete inom ramen för projekten, deras arbetsinsats har motsvarat knappt 30 personarbetsår. Många av dessa arbetsplatser finns i turismbranschen, men vi kan även notera ett flertal inom projekt som

riktar sig till barn och ungdom. Av de nya företag som grundats under programperioden är det endast ett par stycken som grundats av en person under 30 år.

Mera företagstänkande borde föras in redan i grundskolan för att det ska vara ett naturligt alternativ för de unga att starta ett eget företag då de är klara med sin utbildning. För att befrämja ung företagsamhet bör ett samarbete inledas mellan olika aktörer såsom utbildningsinstanserna, företagsrådgivningsorganisationer, företagarföreningar m.fl. En liten början på detta arbete har gjorts i Västnyland, men ännu finns mycket kvar att göra.

C-2 Nya produkter på västnyländska

Målet är att kombinera regionens kulturarv med produktutveckling och marknadsföring så att befintliga arbetsplatser bevaras och nya arbetstillfällen skapas. Detta sker t.ex. inom besöksnäringen (turism), primärproduktion, hantverk, service, förädling och produktion. Samtliga åtgärder som förverkligas här, skall samtidigt stärka den västnyländska identiteten och profilen.

Resultatet kan mätas genom antalet nya företag (logi, matställen, livsmedelsproduktion, trävarubranschen, hantverk, övrig produktion, underleveranser osv.), nya samarbetsnät för marknadsföring, försäljning och distribution, nya varumärken, kvalitetsstandarder, certifikat, nya evenemang, underhållning, nya rutter, fältstigar o.dyl, nya souvenirer med lokal prägel, nya rastplatser med utbyggd service, ny uthyrningsservice (cyklar, kanoter, hästar, rekvisita för safaris mm) osv.

Resultat/utvärdering

Detta är kanske den åtgärdshelhet som förverkligats allra bäst. Inom ramen för hela programmet har 18 nya företag grundats och närmare 70 nya arbetsplatser, motsvarande 30 personarbetsår, har skapats. Därtill kan vi notera drygt 130 bevarade arbetsplatser, motsvarande cirka 46 personarbetsår. Utöver detta kommer ännu den sysselsättande effekt alla projekt haft på olika sätt under programperioden. Dels den personal som varit anställd inom projekten, dels den effekt projekten gett på det lokala näringslivet. Totalt sett pratar vi om närmare 550 personer som fått arbete motsvarande cirka 90 personarbetsår inom projekten. Övernattningskapaciteten inom regionen har kanske inte ökat i den utsträckning man tänkt sig, men däremot har ett flertal andra företag inom turismbranschen utvecklats. Detsamma gäller inom hantverk, bioenergi och övrigt småföretagande. Tjänster inom välmående-branschen och kulturen har utvecklats. Kvaliteten har höjts på redan existerande produkter och en mängd nya produkter, evenemang, nya rutter och ny service har utvecklats. Marknadsföringen har utvecklats genom samarbetsnät för företagare inom samma bransch osv.

Mera utbildning och aktivering behövs för att småföretagarna ska våga satsa på sina företag. Så som det är nu, så är det många som driver sitt företag vid sidan av ett annat jobb. Eller så jobbar de heltid inom sitt företag, men vågar inte ta steget att anställa någon fast förutsättning för en tillväxt inom företaget skulle finnas.

Vi kan konstatera att mycket redan gjorts men att det ännu finns utrymme för utveckling av nya produkter och befrämjande av företagsamheten överlag.

Samarbete mellan landsbygdsområden

Målet i Pomovästs program var att dels få till stånd ett samarbete mellan de finlandssvenska regionerna i Finland kring temat kustkultur och entreprenörskap, dels en gemensam internationell verksamhet med dessa grupper. Det internationella samarbetet skulle i första hand koncentreras till samarbete inom Östersjöns kustområden.

Resultat/utvärdering

Vi kan konstatera att samarbetet mellan de tvåspråkiga aktionsgrupperna i Finland har fungerat väl. Man har ordnat gemensamma seminarier för att utbyta erfarenheter och planera konkreta samarbetsprojekt. Ett projekt för att befrämja samarbetet mellan turistföretagare i Åboland och Västnyland har genomförts, likaså ett samarbetsprojekt mellan samma områden då det gällde att utveckla den ryska turismen i områdena. Aktionsgrupperna har själva tillsammans med några aktionsgrupper från Sverige förverkligat ett projekt som bl.a. resulterade i en guide för hur Leader ur ett nordiskt perspektiv kan användas inom internationella projekt. Därtill har Pomoväst samarbetat med en Leader-grupp i Sverige och tillsammans med dem dels utbytt erfarenheter då det gäller Leader-arbetet, dels jobbat för en utveckling av turismen i de båda regionerna.

Problem och lösningar på dem

Steget från det nationellt finansierade POMO-programmet som förverkligades i Västnyland under föregående programperiod till detta Leader-finansierade program var stort. Det tog en tid innan vi lärde oss alla de regler och direktiv som gällde Leader-programmet, även arbetssättet var ett annat. Samarbetet med Nylands TE-central har dock varit bra och vi har alltid fått svar på våra frågor där, då vi förstått att fråga.

Det som Pomoväst till en början upplevde som det största problemet, var att få igång företagsbefrämjande projekt. Några enskilda företagare hade beviljats bidrag, men i och med att stödprocenten för företagsinvesteringar i denna region var så låg, max 15 %, ledde det ofta till att företagaren inte vill ta itu med hela den byråkrati, som krävs för att få ett bidrag. Därtill kommer också att reglerna för vad som kan godkännas som kostnader i ett enskilt företagsutvecklingsprojekt är så stränga att vi inte hade möjlighet att finansiera goda idéer pga att t.ex. företagarens egen arbetsinsats inte kunde tas i beaktande vid utvecklingsåtgärder. Många gånger är det ju så att en företagare behärskar sitt område och skulle kunna utveckla sin verksamhet men har inte råd att göra detta utan stöd. Med andra ord, om företagaren vill satsa på utvecklingsåtgärder blir han kanske tvungen att lämna det löpande arbetet / produktionen oskött under tiden och detta betyder en så stor sänkning av inkomstnivån att han inte har möjlighet till detta. Skulle han då kunna få ta sitt eget arbete i beaktande i ett utvecklingsprojekt skulle nya produkter kunna utvecklas och sysselsättningen därmed på sikt öka.

Då vi märkte att det var svårt att få igång företagsbefrämjande projekt intensifierade vi marknadsföringen av Leader till företagarna genom olika seminarier och direkt kontakt via företagarföreningar, genom tidningsannonser mm. Detta ledde till att vi i ett skede nästan blev överösta med goda projektidéer gällande utveckling av företag. Många småföretagare i vår region arbetar som företagare vid sidan av ett normalt jobb. Man vågar inte satsa på att bli företagare på heltid och eftersom Pomoväst inte genom Leader-verksamheten kunnat stöda s.k. "hobbyföretagare" har det betytt att vi varit tvungna att säga nej till flera goda idéer. Ett annat problem vi stött på har varit svårigheter med att göra upp en affärsplan. De flesta småföretagare jobbar på utan att ha sina planer nedskrivna på papper. Här har vi haft stor hjälp av den kuvösverksamhet som fungerat inom ramen för Raseborgs Näringslivscentral. Där har företagarna fått hjälp med att göra upp affärsplaner och tänka igenom sina idéer.

Pomoväst ordnade också ett seminarium för kommunerna, företagarföreningarna, nyföretagarcentralen, arbetskraftsbyråerna, olika utbildningsenheter, 4H-klubbarna samt övriga företagsbefrämjande projekt i

regionen då vi tillsammans funderade på vad som skulle kunna göras för att öka de ungas intresse för att grunda företag samt få fram nya produkter inom befintliga företag. I seminariet deltog sammanlagt 19 personer som alla började med att informera de övriga deltagarna om vad som redan är på gång. Sedan funderade vi gemensamt på vad som skulle kunna göras och vi var eniga om att mera samarbete och informationsutbyte behövs regelbundet. Förslag kastades fram om att ett företagscenter som kunde sälja administrativa tjänster till småföretagare borde grundas. Pomoväst har beslutat göra en kartläggning av behovet. Beslöts även att Pomoväst åtar sig ansvaret för att ordna motsvarande seminarier också i fortsättningen.

Utvecklingsstrategin och Leader-principerna

Att få kvinnor engagerade och delaktiga i Leader+-projektverksamheten är inte så svårt. En stor del av projekten har haft kvinnliga projektledare samt även många kvinnliga deltagare. Kvinnornas andel av arbetsplatserna var 55 %, omräknat i personarbetsår 62 %. Däremot var det till en början betydligt svårare att engagera ungdomarna. Som ett led i våra strävanden att nå ungdomen deltog vi i en mäsas på Yrkeshögskolan Sydväst. Mässan arrangerades av de som studerar i Yrkeshögskolan och målgruppen var nuvarande och kommande studeranden. Vi informerade om vår verksamhet samt bad de besökande fylla i ett frågeformulär där vi bl.a. kollade upp hur mycket de kände till om Pomoväst från tidigare samt intresset för att göra praktik, examensarbeten o.dyl. hos oss. Kunskapen om vår verksamhet var inte så stor, här har vi ännu mycket att göra för att nå fram till ungdomen. Däremot var intresset för en praktikplats etc. hos oss stort. Vi tror nu att detta kan vara ett sätt att nå ungdomen. Under en tio-veckorsperiod hade vi en praktikant från Yrkeshögskolan Sydväst och planer finns att vid behov ta emot flera. Pomoväst inledde också ett samarbete med Practicum och lokal-TV-stationerna och startade projektet Mediaverkstad. Inom ramen för detta projekt fick ungdomar lära sig videofilmning, editering och hur man gör web-sidor. De har filmat en del av de projekt som finansierats via Leader+-programmet och på så sätt fått en inblick i det lokala utvecklingsarbetet. Pomoväst har också finansierat några andra projekt som riktar sig till ungdomen, nämns kan t.ex. ett samarbetsprojekt mellan de två ungdomsförbunden i regionen, Ingå 4H-klubbs satsning på ökande av företagsamheten bland ungdom, KONSTIX utvecklande av kulturnätverk bland barn och ungdom samt ett flertal byautvecklingsprojekt som också engagerat ungdomar. Av de som arbetat inom projekten har 25 % varit under 30 år, deras andel av de totala personarbetsåren var 17 %.

4. Pomovästs betydelse som utvecklare i regionen

- Pomovästs mål har varit att finnas till hands för de lokala aktörerna och hålla tröskeln låg till vårt kontor. Här anser vi att vi lyckats väl. Nya människor tar regelbundet kontakt till oss, man hör sig för om möjligheter till finansiering och upplever det som enklare att kontakta oss jämfört med att ta kontakt till någon myndighet. Den lokala aktionsgruppen behövs mer och mer pga den ökande byråkratin, som många gånger kan vara mycket svår att sätta sig in i för de som inte jobbar regelbundet med dessa frågor.
- Pomoväst har gått in för att ta tag i de saker där man allmänt uppfattar att behov av utveckling finns. Detta har vi gjort på olika sätt. I vissa fall har vi försökt uppmana andra organisationer till att förverkliga projekt för att lösa problemet, i andra fall har vi själva tagit itu med saken då vi inte lyckats få någon annan aktiverad till åtgärder. Som exempel kan vi nämna behovet av ett större samarbete inom turismbranschen i regionen och en mera enhetlig bild utåt. Här började vi med att ordna ett studiebesök till Åland för att bekanta oss med hur de där lyckats bygga upp sin turism så att turisterna känner att hon kommer till "Åland" och inte till t.ex. "Mariehamn" eller "Eckerö". Vår vision var att vi så småningom också här skall kunna marknadsföra oss och vår region som "Västnyland" och inte t.ex. "Ingå" eller "Ekenäs". Som ett led i detta arbete ordnade vi hösten 2002 det första stora "turisttinget" i Västnyland. Turisttinget ordnades i form av ett seminarium med föreläsningar och grupparbeten samt avslutades med en kvällsfest. Efter detta seminarium vidtog arbetet med de konkreta saker som framkom vid grupparbetet. Ett förslag som kom fram vid seminariet var att motsvarande träffar som denna borde ordnas regelbundet, en annan sak var informationsspridning inom regionen, andra problem som framfördes var skyltningsproblematiken mm. Beträffande skyltningen åtog sig Nylands Förbund att reda ut problemen och följa upp saken. Pomoväst startade själv ett informationsprojekt och inom ramen för detta har seminarier arrangerats för turistbranschen varje höst. Vi har också kört igång ett system för spridning av broschyrer i hela regionen. Målet att få igång ett projekt med bl.a. ett gemensamt deltagande i resemessan, där hela Västnyland kan presentera sig under ett gemensamt tema, förverkligades år 2006. Efter detta har även övriga samarbetsprojekt inom turismen förverkligats och en ny organisation har grundats av företagarna själva. Om inte Pomoväst tagit initiativ till att sammanföra de olika aktörerna inom turistbranschen skulle det knappast ha blivit gjort, i och med att splittringen på fältet är stor. Det fanns flera aktörer som drivit projekt och verksamhet omfattande flera kommuner, men ingen som tidigare tagit ansvaret för hela området mellan Hangö och Kyrkslätt.
- Under år 2004 grundades också Raseborgs regionutvecklingsbolag inom ramen för regioncenterprogrammet. Detta är ett gemensamt utvecklingsbolag för fem av kommunerna i regionen. Raseborgs näringslivscentral kom på allvar igång med sin verksamhet våren 2005 då en direktör för centralen anställdes. Pomoväst inledde samarbete med näringslivscentralen och tillsammans med övriga aktörer inom den företagsbefrämjande verksamheten i regionen har ett skriftligt samarbetsavtal gjorts upp. De praktiska arbetsformerna är ännu under utveckling, målet är att på lång sikt hitta gemensamma arbetsutrymmen för att befrämja samarbetet och utveckla servicen för regionens invånare. En hel del diskussioner har redan förts och olika åtgärder planeras tillsammans.
- Pomoväst har också gjort upp ett kulturprogram för regionen. Behovet av ett dylikt program hade lyfts fram i flera olika instanser, men ingen ansåg det som sin uppgift att göra det. Skulle inte Pomoväst ha åtagit sig denna uppgift så är det mycket troligt att programmet inte hade blivit gjort. Kulturprogram för enskilda kommuner har gjorts, men inget som gäller hela regionen från Hangö till Kyrkslätt.
- Under programperioden inledde Pomoväst ett system med mer eller mindre regelbundna träffar för projektledare och övrig projektpersonal i regionen. I träffarna deltog representanter för olika

slag av utvecklingsprojekt, inte endast Leader-finansierade. Denna verksamhet har fortsatt genom att Yrkeshögskolan Sydväst på senare tid har fungerat som sammankallare för motsvarande träffar. Under träffarna informerar man varandra om aktuella saker i de olika projekten och försöker på detta sätt undvika att överlappningar skall ske.

- Pomoväst deltar även i olika nätverk bland landsbygdsutvecklare. Nämnas kan t.ex. de träffar Nylands TE-central ordnar för de nyländska aktionsgrupperna regelbundet några gånger per år samt samarbetet mellan de tvåspråkiga aktionsgrupperna som även de träffas några gånger i året. Därtill har Pomoväst under åren haft representanter bl.a. i SYTY:s styrelse, YTR och i aktionsgruppernas nätverksenhets styrgrupp samt i styrgruppen för Östersjökulturprojektet. Även samarbetet med Västnylands Byar är mycket bra, föreningen har under programperioden haft sitt kontor i anslutning till Pomovästs kontor.
- Det var också Pomoväst som tog initiativet till att föreningen Västnylands Byar grundades i oktober 2000. Detta är en byasammanslutning för hela västra Nyland, dvs. föreningens verksamhetsområde är betydligt större än Pomovästs verksamhetsområde. Till en början fungerade Pomovästs verksamhetsledare som sekreterare och kassör för Västnylands Byar men så småningom kom också den föreningen igång med en egen verksamhet, i första hand via projekt. Numera åtnjuter föreningen statsbidrag liksom alla andra regionala byasammanslutningar i landet.
- Samarbetet med kommunerna har utvecklats bra under denna programperiod. Till en början fick vi sätta en hel del tid till förhandlingar med kommunerna om den kommunala finansieringsandelen och visa på vikten av att få ett Leader-program till vår region. I slutet av perioden, då vi började planera följande program, så handlade diskussionerna inte längre främst om pengar utan man hade också i kommunerna ett intresse av programmets innehåll.
- Pomoväst har också deltagit i uppgörandet av ett fiskerihushållningsprogram som uppgjorts för hela det södra kustområdet.

5. Förverkligande av Leader-principerna

Innovativitet

- inom projekten
 - ny teknik har använts vid rening av sjöar och miljöförbättrande åtgärder i anslutning till detta
 - nya modeller för samverkan mellan olika instanser (privata/kommunala) samt över kommungränser och språkgränser har utvecklats
 - helt ny verksamhet har fått igång i många byar
- vad gör vi som ingen annan gjort förut i vårt område
 - vi har lyckats få turistföretagarna inom hela området att jobba tillsammans. Tidigare har försök gjorts men samarbete har fått till stånd endast inom mindre områden
 - vi har gjort upp ett kulturprogram för hela vårt verksamhetsområde, en sak som varit aktuell i många år men som ingen tidigare har gjort
 - vi har gjort upp utvecklingsprogram samt skaffat EU-finansiering för utveckling inom hela området, detta har inte heller gjorts förut (endast projekt i mindre omfattning)
 - vi har lyckats få alla kommuner att gemensamt ställa upp bakom vårt program
 - vi har spridit turistinformation mm om hela regionen i hela regionen
 - vi har jobbat med byutveckling och tagit initiativ till att Västnylands Byar grundats
 - vi har deltagit i metodutvecklingsprojekt och därmed även hämtat nya metoder till utvecklingsarbetet i vår egen region
 - vi ger projektrådgivning
- vad gör vi som någon annan instans förut gjort i området
 - försök att samla turistföretagarna har gjorts i någon mån
 - vi informerar även om andra möjligheter till projektfinansiering än vår egen (detta har tidigare gjorts och görs ännu i någon mån även av andra instanser)
- vad är våra största aha-upplevelser hittills
 - vi som var med då Pomoväst grundades 1997 anade inte i det skedet att denna organisation skulle utvecklas till den ledande landsbygdsutvecklarorganisationen i regionen på relativt kort tid
 - att det finns hur mycket utvecklingsidéer som helst, vid varje möte och träff dyker det upp nya goda idéer som borde förverkligas
 - många som kommit med i verksamheten upplever det exotiskt att vara och en talar sitt eget språk (svenska/finska) på möten och alla förstår varandra
 - att projektbyråkratin är krångligare än man kunnat tro (varför projektrådgivningen är en mycket viktig del av verksamheten)

Lokal förankring

- vårt "huvudkontor" finns i Ekenäs och vi samarbetar med Luckan i Kyrslätt som fungerar som vårt distanskontor. På detta sätt har lokalbefolkningen nära till vår service
- styrelsemedlemmarna, valda enligt trebasprincipen, kommer från alla kommuner inom verksamhetsområdet och representerar olika branscher och kunnande
- både styrelsemedlemmarna och personalen har stora personliga nätverk inom regionen

Nätverksbildande, ökande av samarbetspartners

- vi har lyckats engagera folk i utvecklingsarbetet genom att ordna olika seminarier, lokalt, regionalt och temavis
- många av de som först beviljats projektbidrag har senare engagerat sig i Pomovästs arbete och även kommit med i styrelsen

- vi har lyckats inspirera olika aktörer som förut inte jobbat ihop till samarbete
- samarbete har utvecklats genom trepartsregeln, dvs. kommuner, tredje sektorn och enskilda landsbygdsinvånare jobbar tillsammans för regionens utveckling
- nära samarbete med Västnylands byar, vi hade tidigare ett gemensamt kontor och delvis gemensam personal
- vi har deltagit i olika seminarier, möten, mässor samt övriga tillställningar inom regionen
- vi har ett samarbetsavtal med övriga aktörer i regionen då det gäller företagsrådgivning
- vi deltar regelbundet i träffar för projektledare för olika projekt inom regionen, oavsett finansieringskälla
- vi har deltagit i olika seminarier och möten som ordnats av t.ex. ministeriet, TE-centralen, Svensk Byaservice osv.
- vi har regelbundet deltagit i den finlandssvenska landsbygdsriksdagen samt även koordinerat transport från Västnyland till denna
- personalen har suttit med i olika projekts styrgrupper samt även i Sytys styrelse samt inom YTR:s temagrupper
- vi har haft ett nära samarbete med de övriga tvåspråkiga aktionsgrupperna i Finland. Tillsammans med dem har vi ordnat seminarier och utbildningar för våra styrelsemedlemmar.
- Pomoväst och I samma båt har utbytt erfarenheter genom att hela personalen besökt varandras kontor för att på ort och ställe se hur de andra jobbar
- Vi var ansvariga för den västnyländska delen av det allfinlandssvenska Metodbox-projektet och genom detta fick vi också kontakter till ett brett nätverk av lokala utvecklare inom Svenskfinland.
- Vi har haft regelbundna träffar med de övriga nyländska aktionsgrupperna. Bl.a. har vi gjort en tidning, Hanke@lande, tillsammans samt gemensamt medverkat på ELMA-mässan
- TE-centralen har regelbundet ordnat möten för de nyländska aktionsgrupperna, både för personalen och för gruppernas ordföranden.
- Vi har haft en plats i landsbygdssektionen på TE-centralen
- Vi hade ett nära samarbete med både Carrefour Svenskfinland och Carrefour Uusimaa, då dessa kontor ännu fanns
- Vi har tagit emot många grupper, både från Finland och från andra länder, som velat ha information om Leader-verksamheten
- Vi har haft gemensamma projekt med övriga aktionsgrupper, inom Finland och Sverige

Överförbarhet

- Vi har förmedlat kontakt mellan olika aktörer och projekt, då vi sett att de har liknande idéer och skulle kunna lära sig något av varann
- Vi har spridit information om redan förverkligade projekt. Dels genom en projektlista på vår hemsida, men även genom infoblad, tidningar och genom vår 10-års publikation.
- Vi har försökt hålla oss uppdaterade om vad som händer inom olika projekt i regionen samt även informerat andra aktörer om vad vi har på gång.
- Vi har finansierat några projekt som producerat material, som sedan funnits tillgängligt för andra aktörer. Som exempel kan nämnas en databas över alla sevärdheter i regionen samt forskningsmaterial om vår lokalhistoria. Detta är sådant som med fördel kan användas av andra för att utveckla nya produkter
- I samband med olika seminarier har enskilda aktörer fått presentera sina projekt för en större publik
- Pressinfo har ordnats, där några enskilda projekt presenterats

Jämlikhet

- nya samarbetsformer där både gamla och unga jobbar tillsammans har utvecklats (slopande av åldersrasism)
- företagsbefrämjande projekt enbart för kvinnor har förverkligats och det ledde till att sex nya företag grundades av kvinnor
- ett projekt som riktade in sig på den tredje åldern har förverkligats

Hållbar utveckling

- ett av de obligatoriska projekturvalskriterierna i vårt program är att alla projekt ska följa principerna för en hållbar utveckling
- genom att stöda olika miljöförbättrande projekt har vi kunnat stöda en hållbar utveckling. Som exempel kan nämnas rening av sjöar och vattendrag, utvecklande av viltbiotoper, viltvårdsutveckling, byggande av naturstigar mm.
- stödandet av skogsvårds- och bioenergiprojekt är också exempel på stöd för en hållbar utveckling
- produktutveckling och kvalitetshöjande åtgärder inom turismen bidrar också till en hållbar utveckling

6. Analys av aktionsgruppsarbetet i Finland och förverkligandet av de regionala landsbygdsprogrammen under programperioden 2000-2006 samt feedback till centralförvaltningen och aktionsgruppernas nätverksenhet

Det lokala aktionsgruppsarbetet är ett mycket bra arbetssätt. Det har medfört en mycket livlig projektaktivitet åtminstone inom vårt verksamhetsområde. Före det lokala aktionsgruppsarbetet startade var projektarbete ett ganska okänt sätt att jobba på inom den lokala utvecklingen i Västnyland. Under den första programperioden, 1997-1999 förverkligade Pomoväst ett program med POMO-finansiering. Det var ett enkelt och effektivt sätt att arbeta på och byråkratin var relativt enkel. Då vi för programperioden 2000-2006 beviljades Leader-finansiering ändrades mycket. Till en början hade TE-centralen svårigheter att hinna med då det gällde att göra projektbeslut. De sökande fick vänta orimligt länge på sina beslut. Detta gällde i all synnerhet byggnadsprojekt, men även utbetalningsbeslut till projekten.

Till en del berodde det här säkert på oss själva. Vi hade inte den kunskap som behövdes vid projekthanteringen och ansökningar skickades till TE-centralen i halvfärdigt skick. Vi förstod helt enkelt inte då vilka alla handlingar som krävdes och vilka regler som egentligen gällde. Så småningom har vi lärt oss systemen och på senare tid har samarbetet med TE-centralen fungerat mycket bra.

För de sökande känns dock byråkratin som onödigt krånglig många gånger. Allt skall förklaras i detalj, först i ansökningsskedet och sedan i samband med ansökan om utbetalning. Dessutom bör allting vara mycket väl dokumenterat, vilket i och för sig säkert är helt bra men ibland går det till överdrift. Många upplever att det är viktigare att alla papper är i skick än att projektet uppvisar ett bra resultat.

Den utbildning som ministeriet ordnat för aktionsgrupperna under programperioden har varit bra, likaså de utbildningstillfällen som Nylands TE-central ordnat. Nätverksenheten fick en hel del kritik av aktionsgrupperna till en början och detta berodde antagligen på att dess roll inte var klar för alla. Det skulle kanske kunna ingå i "grundutbildningen" vid organisationsförändringar att man informerar de berörda parterna om vem som sköter vad och vem som ansvarar för vad. Vi anser att nätverksenheten har skött sina uppgifter på ett sakligt sätt. Det är inte någon lätt uppgift att leva upp till alla de förväntningar som finns i de olika aktionsgrupperna.

På senare tider har det varit mycket oklart, men detta gäller främst för den programperiod som började 2007. Det är inte lätt att som anställd i en lokal aktionsgrupp ge råd vidare till en projektaktör då man själv har svårt att få ett svar på sina frågor. Ett exempel: Vi visste inte hur man skall tolka direktiven i en specifik fråga, så vi tog kontakt till en tjänsteman som nog svarade, men betonade att detta är hans personliga åsikt och att detta inte ska ses som ett officiellt eller bindande svar och att han inte tar ansvar för det. Hur ska då en anställd i aktionsgruppen kunna ge ett svar till en sökande, om inte ens tjänstemännen som skall hålla koll på laglighetsfrågorna vet hur ärenden skall tolkas.

Så med facit i hand kan vi konstatera att de lagar, förordningar och direktiv som gällde under programperioden 2000-2006 var ändamålsenliga och relativt enkla att förstå, då man väl lärt sig dem.

Pomovästs koppling till det regionala landsbygdsutvecklingsprogrammet har inte varit så stark under programperioden. Främst har man via det programmet finansierat åtgärder som hör ihop med lantbruket och dess binärningar. En del större utvecklingsprojekt har också finansierats via detta program och med dessa har vi haft lite kontakt. I och med att vi haft en plats i TE-centralens landsbygdssektion har vi lätt kunnat följa med hur de olika programmen förverkligats.

Slutsatsen är att Pomoväst är ganska nöjd med hur programmet administrerats under programperioden. Kontaktpersonerna både på ministeriet och TE-centralen har varit lätta att ha kontakt med och gjort sitt bästa, alltid velat hitta en lösning på eventuella problem. Byråkratin är som den är, där skulle vi önska en lättare version.

Denna rapport är uppgjord av föreningens verksamhetsledare Gunilla Wasström och godkänd av Pomovästs styrelse 10.6.2008.
Uppdaterad 31.10.2008/GW

Kontaktuppgifter:

Pomoväst rf
Formansallén 2
10600 Ekenäs

tel 019-2413 921

e-post: info@pomovast.fi

Verksamhetsledare

Gunilla Wasström

gsm 040-5747 301

e-post: gunilla.wasstrom@pomovast.fi